

Čtvrté komnaty – komentář k první kapitole

Na úvod našich společných čteb jsme mimo jiné poznamenali, že základním tématem Vnitřního hradu je vztah mezi člověkem a Bohem, který se rozvíjí prohlubujícím se životem modlitby. Jestliže předešlé komnaty soustředily naši pozornost na lidský pól tohoto vztahu (přestože samozřejmě byla neustále řeč i o Bohu) s jeho snahami a peripetemi, nyní se text knihy bude stále více věnovat Tomu, jež je protějškem člověka v tomto vztahu a jeho hlavním podněcovatelem.

Čtvrté komnaty tvoří jakýsi přechod mezi dvěma stádii: v klasické literatuře je popisován jako přechod od asketiky k mystice, tedy od všeho, co bylo disponováním se, vytvářením otevřeného a volného prostoru k naslouchání a přijetí Druhého, k nezištnému obdarování jeho Přítomností. Prožíváme tu jak usebrání mysli, jež je stále ještě naším vlastním dílem, tak pokoj vůle, který je ovšem zcela Božím darem a obojí se střídá a otvírá nám perspektivu nových možností ve vztahu s Bohem.

Biblické obrazy, jimiž tu Terezie ilustruje obsah vyslovené zkušenosti, je parabola o dělnících na vinici, kteří dostávají mnohem více, než by za svou práci zasluhovali, a nevěsta z Písne písni, která je zvána ke spočinutí v láskyplné idyle.

Pokud bychom si nebyli ani po přečtení první kapitoly zcela jisti, že víme, o jaké zkušenosti Terezie mluví, mohl by nám pomoci úryvek z Knihy Života, kde líčí období, v němž po svém „obrácení“ před sochou bičovaného Krista a vlivem četby Augustinových vyznání, intenzivně prožívala to, co se zdá popisovat ve čtvrtých komnatách:

„Někdy se mi začalo stávat, i když to rychle pomíjelo, co nyní popíšu: stávalo se mi, když jsem usilovala zpřítomnit si v modlitbě Krista a někdy i při četbě, že na mě dolehl prožitek Boží přítomnosti tak, že jsem nijak nemohla pochybovat o jeho přebývání v mém nitru či že jsem do něj zcela ponořená“ (KŽ 10,1)

Toto prožívání Boží přítomnosti odpovídá zřejmě i „druhým vodám“ Knihy Života.¹ Důležité je, že toto vše je nám otevřeno, je to možné, prožíváme-li, jak máme, naši víru a věnujeme-li se modlitbě. Stále více se ovšem vyjevuje, že modlitba není jen jednotlivý úkon, ale dimenze křesťanského života, ovlivňující celek jeho prožívání.

Zdá se ovšem také, že klíčová místa v jeho vývoji nastala v předešlém stádiu (projít vyprahlostí a zkouškami třetích komnat) a další důležitý uzel náš ještě očekává v komnatách pátých, kde budeme plně čerpat z tajemství Boží přítomnosti.

Normální život modlitby tedy předpokládá překonání jistých překážek jako byla „hluchoněmost“ vůči Bohu (v prvních komnatách) a němota druhých komnat i projití nečekanými zkouškami a vyprahlostí s rozhodnutím nevzdat se modlitby.

Terezie ve čtvrtých komnatách neradí, abychom zanechali navyklých způsobů modlitby, tj. které využívají přemítání, ale říká, abychom se postupně učili prostě chválit Boha a radovat se z jeho dobroty a toho, jaký je a toužili po jeho cti a slávě (srov. 4H 1,6). Když se sem však prolomí cosi nového, nemá smysl se držet naší obvyklé meditace, jen abychom ji podle našeho zvyku dokončili, ale nechat prostor iniciativě Druhého. Ten tu „rozšiřuje srdce“. Zápas začíná ustupovat do pozadí, na intenzitě nabývají jiná vnitřní hnutí a pocity. Stáváme se „přijímajícími“, v následující kapitole Terezie toto osvobozující naplňování vztahu s Bohem bude přirovnávat k neustále se zvětšující „nádrži“, doníž přitékají prameny božské lásky. Doporučuje nenásilně přejít od myšlení, přemítání, k milování.

Nezdá se, že bychom však vždy mohli intenzitu vztahu prodlužovat podle našich tuh, jsou tu stále ještě pozůstatky našeho vnitřního nepořádku, naše vnitřní zdroje ještě neumí dobře poslouchat ani rozum ani volání lásky. Terezie říká, že tu „mlýnské kolo“ našich myšlenek či imaginace (zde synonyma) stále mele svou. V Knize života je přirovnala k nočním motýlům, které

---

¹ Viz KŽ 11. Připomínáme, že jde o čtyři způsoby „zavlažování zahrady naší duše“: 1. „získáváním vody ze studny, což nás stojí velkou námahu“, tj. když meditací a za pomoci našich vnitřních schopností zbožně rozjímáme o Bohu, s nevelkým výsledkem; 2. „s pomocí čerpacího kola a věder, kde se voda získává otáčením kliky /.../ je to méně namáhavé a získává se tím více vody“, tj. modlitby usebrání, pro niž je třeba se rozhodnout a vstoupit do ní, ovšem pokud zanecháme točení klikou, přichází vyprahlost; 3. zavlažování z řeky či potoka skrze soustavu kanálů, tj. duše se otevírá božskému působení, nic nedělá, jen přijímá lásku, „nechává se zavlažit“; 4. hojný déšť. Komentář k tématu u G. Stinissena, Růst v modlitbě, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2006.

sežehne plamen svíce a oni ji zhasnou a naše cela je ponechána tmě, a k „bláznů, který není schopen sledovat nit rozhovoru“ (KŽ 17,7).

Podstatné bude řečeno v následujících kapitolách, než však k nim přejdeme, bude dobré ujasnit si několik pojmů z tereziánského slovníku těchto kapitol.

- „přirozené-nadpřirozené“ (*natural-sobrenatural*) Terezie popsala v R 5,3: „nadpřirozené říkám tomu, čeho všechen náš um a pílě nejsou schopny vlastní snahou nabýt, mohou se ovšem disponovat,“ připravit, abychom pak byli schopni přijmout Boží dar, když ten přijde, mluvíme o „nadpřirozeném“, tedy zcela nezištném Božím daru (odpovídá zde pojmům asketický-mystický)
- „uspokojení-okoušení“ (*contentos-gustos*) – první popisují chvíle radosti v modlitbě, které souvisí s tím, čím se zabýváme (meditací, službou druhým, čímkoliv prospěšným), to nám přináší potěšení, zatímco gustos chtějí sdělit vnitřní radost, která nepochází z toho, co děláme, ale je přijata od Boha (převažuje v 5H)
- „meditace-kontemplace“ (*meditación-contemplación*) – meditaci tu pojímá jako diskursivní, přemítavou modlitbu, která roste z našeho úsilí, je v pravém slova smyslu „rozjímavá“, zatímco kontemplací se chápe opozitum, tj. nediskursivní modlitba, pasivní a vlitá, která je darem
- „uchvácení“ (*embebecimiento-estar en un ser*) – první výraz je u Terezie užíván převážně v negativním významu, tj. apatický stav, otupělost, strnulost, vedle toho však existuje setrvalý stav, kdy jsme již pány darů, které jsme do života obdrželi, a tento stav zdá se můžeme prodlužovat, odpovídá stavu kontemplace

Poznámka na závěr: je dobré si všimnout, že zatímco dříve pro Terezii *entendimiento*, *pensamiento* a *imaginación*, tedy porozumění, myšlení a imaginace splývaly, nyní rozlišila chápání a myšlení. „Chápání“ či „porozumění“ podle ní patří k duchovním schopnostem, jimiž je vybavena duše. Myšlení a imaginace, představivost jsou v těchto kapitolách totožné.

* * *

Několik dalších poznámek k textu, které vyplynuly ze skupinové diskuse nad textem: Když Terezie zmiňuje, že půjde o „věci tak jemné“, o nichž tu bude řeč, že je obtížné o nich mluvit, může se nám vybavít Ignác z Loyoly a jeho pravidla rozlišování pro druhý týden exercicií. Rozlišujeme tu především mezi dvěma dobry.

Už nabytá zkušenost tu je jistě výhodou, ale Terezie zdaleka nepíše jen pro ty, kteří se po prvních třech větách čtvrtých kapitol plně identifikovali s její zkušeností: pokračuje ve výkladu, aby porozuměli i ti, které si Bůh vede jinou cestou, nebo četbu dosud nemohou podložit vlastní zkušeností podobného typu.

Jistý druh boje se zdá přetrvávat i v těchto komnatách a Terezie zmiňuje, že je to vlastně dobře: vyhneme se riziku zaměnění našeho úsilí za Boží dary, protože dosud nejsme schopni přesně rozlišit, co je výsledkem mého celkem dobrého a prospěšného úsilí o poutivý duchovní život (Terezie duchovním zkušenostem, které odtud pochází, říká „uspokojení“ a považuje je za zcela legitimní plod normálního, ctnostného života) a co je už darem, pramením v Bohu a oplodňujícím můj život jaksi nezištně a „shůry“ (čemuž Terezie říká „okoušení“).

První druh duchovních zkušeností tedy pochází z „naší přirozenosti“ a stejné potěšení můžeme najít i v mnoha událostech celého našeho života, není to nic, čím bychom měli pohrdat, jestliže jsme schopni se opravdově radovat z nenadálých setkání, příhod s nečekaně dobrým koncem atd. I když radost pramení z nás, „končí v Bohu“. Druhy typ duchovních zkušeností, který Terezie ilustruje biblickým veršem „*cum dilatasti cor meum*“ odkazuje ke zkušenosti, která má svůj původ už ne „v našich vášních“, přirozené větší či menší citlivosti a sklonech atd., ale v Bohu a prolomuje se do našich hlubin dala nám zakusit něco z oné pavlovské bezmezně „šírky, hloubky, výšky a délky Boží lásky v Kristu“ tím, že rozšíří naše vnitřní horizonty.

Je tu připojeno i jemné varování před zaměňováním otupělosti, netečnosti za dar pravého duchovního pokoje. Duše se přece může zabývat Bohem, být hluboce usebraná, i když naše myšlenky zmateně těkají jinde.

Býváme někdy zaskočení sami sebou, složitostí našich vnitřních pochodů, či jak říká Terezie, někdy se velice trápíme proto, že víme, že Bůh si pro nás přeje dobro a pokoj a zdá se nám, že jsme to my sami, kdo si házíme klacky pod nohy a všemožně si překážíme v skutečném růstu. Terezie (na závěr devátého odstavce) doporučuje opět trpělivost „nenechat se zneklidnit, nezanechat meditace“, většina trápení tu pochází z toho, že jsme dosud dobře nepoznali sebe samy, že jde o rozsáhlý a členitý vnitřní svět. Navíc umíme mnohem více než jen (zbožně) přemítat, „kapacity“ našeho vnitřního světa jsou mnohem větší.

Zásadním pravidlem, jak se tu chovat, i jaký způsob meditace případně upřednostnit v té které situaci je klasické povzbuzení, abychom dělali „co nás povzbudí k větší lásce“. „Možná nevíme, co znamená milovat“, říká Terezie a vysvětluje v čem spočívá láska: myslet více než na vlastní uspokojení na druhého, jak ho nezarmucovat a potěšit ho, starat se o něj a o vše, co je jeho.